

Toespraak loco-burgemeester Korrie Louwes ter gelegenheid van de capitulatie van Japan op 15 augustus 1945

Vandaag herdenken we dat 68 jaar geleden het keizerrijk Japan zich overgaf aan de geallieerden. Op die 15de augustus kwam er een einde aan de Tweede Wereldoorlog.

Die dag leek alles voorbij. Alle ellende, alle ontberingen, al het verdriet. Hoe die dag gevierd werd, weten we uit de dagboeken van mensen die het hebben meegemaakt.

Hier een citaat:

“Een dag om nooit te vergeten. Even voor 9 uur (nippon tijd) vloog er een 3 motorig vliegtuig boven ons kamp, vrij laag. Plotseling ging er een gejuich op, zo spontaan, zo vol ontroering, want het vliegtuig had onder de vleugels het rood-wit-blauw, ook op de romp. Het vloog herhaaldelijk over de kampen en wierp pamfletten uit. Voor het weg ging, zagen we een hand zwaaien en later met een zakdoek. Ik kan niet beschrijven hoe we allen huilden en gilden van blijdschap...”

Dit is één van de vele beschrijvingen van dat moment van opperste vreugde. Dat gevoel is 68 jaar lang omgeven geweest door vele andere gevoelens en ervaringen.

Iemand van de tweede generatie vertelde het zo:

“Mijn opa heeft in een kamp gezeten en heeft dat overleefd. Mijn opa en oma zijn met hun kinderen in '52 uit Indië gevlucht en met de Willem Ruijs hier in Rotterdam aangekomen. Oma maakte altijd rijsttafel op verjaardagen en in het huis van oma hingen de herinneringen aan het Indië van vroeger aan de muur.”

“Als oma een nieuwe televisie kocht was het geen Sony, want die kwam uit Japan. Maar oma wilde het er verder niet over hebben. Ze wilde ook niet meer terug, ook niet voor een keer op vakantie, misschien te bang om te zien dat alles veranderd is. Misschien te bang om pijnlijke herinneringen op te rakelen.”

“Mijn oma is inmiddels overleden ik ben nu 41 en ik kan mijn oma dus niets meer vragen over Indië. Het lijkt erop dat ik nu pas voldoende levenservaring heb om te beseffen wat mijn grootouders en hun kinderen hebben meegemaakt. Nu pas kan ik ook bewust hun bevrijding vieren. Maar zullen mijn kinderen dat ook gaan doen?”

Tot zover het verhaal van een kleinzoon.

Als je dit verhaal hoort, begrijp je hoe positief het is dat studenten van de Hogeschool Rotterdam in een Media Lab hebben nagedacht over de vraag hoe deze en andere herdenkingen in de toekomst voortgezet kunnen worden. Hoe de tweede en derde generatie daar beter bij betrokken kan worden. Hoe herdenken en vieren wij belangrijke momenten uit onze geschiedenis als de mensen die het zelf hebben meegemaakt er niet meer zijn?

Gevoelens van vóór die dag: de vernederingen in het kamp, de honger, de pijnlijke dysenterie, de schaarse distributie bij de schakeltoko, de brandende tropenzon, de urenlange appèls.

Maar ook de gevoelens over de jaren daarna. Het aflopend koloniale systeem, de voorbije verhoudingen, de strijd voor een zelfstandig Indonesië.

Want direct na de Japanse capitulatie ging de strijd door, een strijd vol wreedheden en met veel verliezers. Voor veel mensen die de kampen hadden overleefd, was er geen plaats meer in het nieuwe land.

Zij gingen terug naar Nederland, maar vonden daar weinig gehoor voor hun verhalen over de kampen.

Jarenlang konden ze niet anders dan zwijgen omdat er niemand luisterde of wilde luisteren naar de verhalen die toch niet begrepen werden.

Daarom herdenken we die 15^e augustus nog steeds, ook al is het 68 jaar geleden. Nog steeds hebben voor veel mensen die *mixed feelings* nog geen plek gekregen.

Ik hoor dat van de mensen die in de kampen hebben gezeten, lang geleden, maar ik hoor het ook van hun kinderen en ik hoor het van hun kleinkinderen. Onverwerkte emoties woekeren lang door, langer dan ons lief is.

Er is voor de toekomstige herdenkingen een belangrijk uitgangspunt: herdenken kan alleen als je je kunt indenken wat er gebeurd is. Daarom zijn de verhalen, de beelden en de ooggetuigenverslagen zo belangrijk. Hoe pijnlijk ze soms zijn. Alleen met kennis van de geschiedenis blijft een herdenking of viering levend.

De studenten hebben nagedacht op welke manier, met websites, met apps voor op je telefoon en met beeld en geluid, de geschiedenis tot leven kan worden gebracht.

Ik ben erg nieuwsgierig naar hun ideeën en voorstellen en hoop dat we daar iets van kunnen realiseren. Mijn steun is er, want het is zo buitengewoon belangrijk, dat we in al die vele tegenstrijdige gevoelens die er waren, dat ene, belangrijkste gevoel kunnen vasthouden.

Dat gevoel van bevrijding, van die rood-wit-blauwe vlag die werd gehesen op die dag van bevrijding, op 15 augustus 1945.

Met dat gevoel hijs ik straks met u samen de vlag, hier op de Boompjes in Rotterdam.

HERDENKEN EN DOORGEVEN

Rotterdam, 15 augustus 2013
Kolonel KLu b.d. Drs. Carel E.M. Banse

We herdenken vandaag de capitulatie van Japan in 1945. Wat betekent dat eigenlijk en wat willen we door deze dag te herdenken aan elkaar doorgeven?

De capitulatie was enerzijds het einde van een periode: een einde aan de verschrikkingen van oorlog, van verdriet, leed, ontbering, honger, wreedheid, vernedering, van angst en van wantrouwen. Anderzijds is het een begin van een nieuw leven, een leven in vrede en vrijheid, al duurde het nog menig jaar voordat het voor de meesten van u ook zo ver was. Velen dragen en ervaren nu nog steeds de diepe krassen op hun ziel, die deze donkere tijd in de Nederlandse geschiedenis, in onze geschiedenis, heeft achtergelaten. Velen kunnen de slaap niet vatten of willen de slaap niet vatten uit angst voor die gevreesde herinneringen, die zich op onberekenbare en onverwachte manier zo verwoestend kunnen manifesteren. Zoals bij mijn schoonvader, die afgevoerd is geweest naar Japan om dwangarbeid te verrichten onder erbarmelijke omstandigheden en onder een wreed bewind. Zoals bij een aantal van mijn collega's, die door de Nederlandse samenleving als militair zijn uitgezonden naar vele delen op deze wereld. Zoals bij u, die het meegemaakt heeft.....

Maar waar ik het hier over heb, dat zijn niet mijn herinneringen, dat zijn niet mijn ervaringen. Ik ben van na de Tweede Wereldoorlog: geboren in 1955, vier hoog achter in de Koornwaardstraat 19D in Overschie, langs de weg naar Den Haag. Mijn vader was een oud-militair van het Koninklijk Nederlands Indisch Leger, en hij was destijds in dienst van de Koninklijke Landmacht als vrijwilliger naar Korea gegaan om in het Nederlands Detachement Verenigde Naties voor de vrede en vrijheid van anderen te vechten. Hij was mijn held. Maar ik snapte toen niet waarom hij ons en huis en haard achterliet om naar een vreemd land te gaan. Ik begreep ook niet wat dat precies inhield, dat idealisme: 'vechten voor de vrede en vrijheid van anderen....'

We woonden met uiteindelijk zeven kinderen op die vierkamerflat in Overschie. Oma woonde bij ons in en als mijn oom, die bij de Koninklijke Marine diende, thuis was, woonde ook hij bij ons. En op een of andere manier paste het allemaal. Oma vertelde ons, de jonge kinderen, vaak verhalen over het Jappenkamp, waar ze met mijn moeder en diens jongere broers een aantal jaren heeft doorgebracht, in een ruimte veel en veel kleiner dan deze grote flat. Het waren spannende verhalen over een soort vakantieoord, waar spelletjes gedaan werden, veel werd gelachen, mensen elkaar hielpen en waar dagelijks gezamenlijk werd gegeten. Zoals Oma het vertelde, wilde je haast dat je er bij geweest was. En toch was er iets in die verhalen, dat ik niet goed kon plaatsen. Ik begreep toen niet wat dat precies was....

Mijn moeder was gastvrij en iedereen kon altijd mee-eten: het bezoek kon en mocht niet weg gaan voordat ze van mama's kookkunst hadden genoten: ze hadden immers nog een lange weg naar huis voor de boeg. Mammie was een ware kunstenaar met eten en een inventieve kokkin, die steeds van niets 'iets' kon maken. Met bewondering keek ik toe hoe ze het elke keer voor elkaar kreeg zoveel monden te voeden met zo weinig middelen....

Later, toen Oma een flat voor zichzelf had gekregen in Hoogvliet, ging ik graag bij haar logeren. Dan vertelde zij weer die verhalen en aten we met de hand, samen zittend op de grond in de keuken: rijst met gestoomde kool en zelfgemaakte sambal uit de tjobek. Die rijst mocht ik dan eerst scheppen uit de 25 kilogram zware baal rijst, die ze zorgvuldig in haar met levensmiddelen volgestouwde voorraadkast bewaarde. Waarom er zoveel eten in huis was voor iemand die alleen leefde, met al die winkels in haar nabijheid, ook dat begreep ik niet....

Zoveel onbegrip, zoveel onduidelijkheid, zoveel vragen. Toen ik ouder werd, wilde ik meer weten van wat er zich heeft afgespeeld in Indië in die tijd, over de Jappenkampen, over oorlog, over onzekerheid en onderling wantrouwen, over wat voor vreselijke dingen mensen elkaar kunnen aandoen. Ik ben gaan lezen, gesprekken gaan voeren met familieleden en anderen, die het zelf hadden meegemaakt. De verhalen bleven in eerste instantie spannend en kleurrijk. Hoe langer de gesprekken echter duurden en hoe meer ik vroeg, des te emotioneler werd de gesprekspartner en des te donkerder werd het relaas.

Nog steeds kan ik veel dingen niet helemaal bevatten, maar ik weet wel dat de gebeurtenissen en verhalen mij hebben gemotiveerd om mij, net als mijn vader, in te zetten voor de vrede en vrijheid van anderen. 35 jaar dienst bij de Koninklijke Luchtmacht in een tijdperk, dat zo veel verschilt van de diensttijd van mijn vader, maar wel met dezelfde opgave: 'voor een betere wereld en voor vrede en vrijheid voor iedereen'.

Ik begrijp nu wat voor verschrikkingen u, en velen met u, hebben moeten ondergaan. Hoeveel ouders en kinderen die tijd niet hebben overleefd. Hoeveel kracht en doorzettingsvermogen u moet hebben gehad om het wel te overleven. Maar ook hoeveel kracht en lenigheid van geest het elke dag kan vergen om te kunnen genieten van hetgeen u nu aangeboden wordt. Uw verhalen zullen worden doorverteld; uw ervaringen en gevoelens kunnen echter niet worden doorgegeven door hen, die het niet zelf hebben meegemaakt. Gelukkig maar.

In het boekje 'Een draad van angst'¹ dat precies dertig jaar geleden werd gepubliceerd, staat het zo:

'..Ik vind dat we ons dat toch wel goed voor ogen moeten houden, nu wij als overlevenden, en in meer of mindere mate gezonde overlevenden, ons verhaal nog kunnen vertellen. Ik denk dat wij toch niet in staat zijn om de verschrikkingen die er zijn geweest, in volle omvang weer te geven en over te brengen...'

Degenen, die het allemaal meegemaakt hebben, verdienen onze hoogste waardering en ons diepste respect.

Wij allen mogen ons gelukkig prijzen dat we vandaag in 2013 de capitulatie van Japan kunnen herdenken. Dat we aan elkaar kunnen doorgeven wat het belangrijkste goed is: 'een betere, liefdevolle wereld, vrede en vrijheid voor een ieder'.

¹ Theo Wilton van Reede en Arjan Onderdenwijngaard, Een draad van angst, over Japanse vrouwenkampen op Java en het leven daarna, Nijgh & Van Ditmar, Den Haag (1983) ISBN 90-236-5585-0